

Гоменюк Андрій Миколайович –
здобувач кафедри економічної безпеки
навчально-наукового інституту підготовки
фахівців для підрозділів слідства
та кримінальної міліції Національної
академії внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ, ЩО ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЗАНЯТТЯМ ГРАЛЬНИМ БІЗНЕСОМ

*Розглянуто особливості вчинення злочинів, пов'язаних із заняттям
гральним бізнесом.*

Ключові слова: злочини; заняття гральним бізнесом; оперативно-
розшукова характеристика.

*Рассмотрены особенности совершения преступлений, связанных с
занятием игровым бизнесом.*

Ключевые слова: преступления; занятие игровым бизнесом;
оперативно-розыскная характеристика.

The article discusses features of crimes related to gambling pastime.

Keywords: crime; gambling lessons; quickly-search description.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України
відносно дотримання законодавства про заборону грального бізнесу в
Україні» [1] уносить зміни до Закону України «Про заборону грального
бізнесу в Україні» [2] та зобов'язує міліцію спільно з податковою службою
реагувати на проведення заборонених азартних ігор шляхом подання позову
до суду про застосування фінансових санкцій, передбачених зазначеним
Законом, а також надає міліції повноваження щодо забезпечення виконання
закону про заборону грального бізнесу, доповнивши ст. 10 Закону України
«Про міліцію» відповідним пунктом [3]. Водночас головне завдання
оперативних підрозділів Державної служби боротьби з економічною
злочинністю (ДСБЕЗ) МВС України – це протидія злочинності.

Незважаючи на посилення державно-правової протидії соціально
негативному явищу – заняттю гральним бізнесом, зокрема шляхом
доповнення Кримінального кодексу (КК) України статтею 203-2, у якій
установлено кримінальну відповідальність за заняття гральним бізнесом, досі
мають місце випадки незаконної організації, проведення азартних ігор з
наданням можливості доступу до них невизначеному колу зацікавлених осіб,
зокрема неповнолітнім. За даними МВС України, упродовж 2012 року
працівниками підрозділів ДСБЕЗ опрацьовано близько 2,5 тис. звернень щодо
надання нелегальних послуг у сфері грального бізнесу на території держави.
За результатами проведених перевірок правоохоронцями виявлено

926 злочинів, передбачених ст. 203-2 КК України, вилучено понад 12,3 тис. одиниць грального обладнання. До суду направлено 573 кримінальні справи [4, с. 3]. Такі результати оперативно-службової діяльності зумовлюють необхідність дослідження особливостей учинення та кваліфікації злочинів, пов'язаних із гральним бізнесом.

Ефективність діяльності правоохоронних органів стосовно протидії злочинності визначається повнотою знань щодо об'єкта застосування сил та засобів, тобто окремих видів злочинів. Злочини розглядаються науками кримінально-правового циклу стосовно власного предмета, мети й завдань. Ураховуючи зазначене, характеристика злочинів вивчається з позицій кримінального права, криміналістики, кримінології, оперативно-розшукової діяльності. Так само характеристика злочинів, пов'язаних із гральним бізнесом, розглядалась ученими з позицій різних наук, зокрема А. В. Савченко надав кримінально-правову кваліфікацію незаконних азартних ігор [5, с. 41], В. М. Дорогих розглянув адміністративно-правове регулювання грального бізнесу [6], З. М. Топорецька виокремила спосіб підготування, учинення та приховування злочину як структурного елементу криміналістичної характеристики злочинів у сфері грального бізнесу [7, с. 44–48], А. А. Вознюк надав характеристику осіб, які вчиняють злочини, пов'язані із заняттям гральним бізнесом [8, с. 96–102], інші науковці [4; 9] розглядали особливості вчинення та маскування зазначених злочинів.

Оперативно-розшукова характеристика злочинів є одним з понять, що є важливим компонентом науки – теорії оперативно-розшукової діяльності. До елементів оперативно-розшукової характеристики належать: поняття конкретного злочину; кваліфікація дій, що характеризуються; оперативно значима поведінка; особа злочинця та потерпілого; розповсюдженість оперативно значимої поведінки; причини й умови вчинення злочину; суб'єкти та об'єкти, що становлять оперативний інтерес.

Стаття 203-2 КК України передбачає відповідальність за заняття гральним бізнесом [10], тобто здійснення діяльності, пов'язаної з організацією, проведенням та наданням можливості доступу до азартних ігор у казино, на гральних автоматах, комп'ютерних симуляторах, у букмекерських конторах, в інтерактивних закладах, в електронному (віртуальному) казино незалежно від місця розташування сервера. Якщо особа організовує та проводить азартні ігри, у яких у дійсності технічно запрограмований програш гравця (одержання або неодержання гравцем вигравшу (призу) не залежить від випадковості), учинене може кваліфікуватись як заволодіння чужим майном шляхом обману, тобто шахрайство, за ст. 190 КК України. Якщо заняття гральним бізнесом масується під організацію та проведення лотерей і супроводжується підробленням білетів державної лотереї, такі дії можна кваліфікувати за сукупністю злочинів – за ст. 203-2 та 199 КК України, якою встановлено кримінальну відповідальність за виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, увезення в Україну з метою використання під час

продажу товарів, збуту підроблених грошей, державних цінних паперів, білетів державної лотереї, марок акцизного збору чи голографічних захисних елементів. Злочини у сфері грального бізнесу можуть учинятися і службовою особою, яка дала вказівку здійснювати заборонену діяльність або керувала нею. За наявності відповідних підстав, дії такої особи слід кваліфікувати додатково за статтями розділу XVII «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» Особливої частини КК України [11, с. 10].

Оперативно значима поведінка має декілька варіантів, а саме:

організація азартних ігор може полягати в пошуку та облаштуванні приміщення для заняття азартними іграми, його оренді (суборенді); придбанні або оренді грального обладнання та його встановленні; підключенні грального закладу до мережі Інтернет; наймі персоналу обслуговування (менеджерів, касирів, охоронців тощо), його підготовці; пошуку та залученні клієнтів; розробленні правил проведення азартних ігор; організації приховування злочинної діяльності (розробленні конспіративних заходів) [12, с. 124–126];

підготовка до заняття гральним бізнесом – це розроблення схеми здійснення грального бізнесу, пошук приміщення, комп'ютерного обладнання, доступу до мережі Інтернет чи засобу телекомунікаційного зв'язку, пошук персоналу обслуговування, пошук партнерів за кордоном, розміщення ігрового сервера за кордоном, виготовлення необхідних документів (бланків, печаток чи штампів, візитних карток, бланків договорів, сертифікатів, ліцензій на обладнання, платіжних чи інших документів), реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності, які надалі здійснюватимуть таку діяльність; придбання (оренда) необхідного офісного, складського устаткування, програмного забезпечення для технічного уможливлення всіх етапів учинення злочину (як правило, оформлення такої діяльності здійснюється на декількох приватних підприємств, які фактично є формальними виконавцями, кожен з яких здійснює сам по собі законну підприємницьку діяльність; один з них орендує приміщення та комп'ютерне обладнання, інший організовує доступ до мережі Інтернет) [7, с. 45];

проведення азартних ігор – це безпосереднє їх здійснення (керування ними), яке триває в часі та має певні правила (наприклад, дилер проводить гру в покер); отримання грошей від учасників азартних ігор та перерахування їх на баланс грального автомату або ж здійснення ставок учасників азартних ігор; видача грошей (виграшів, призів) тощо [4, с. 7];

надання можливості доступу до азартних ігор – це відкриття та закриття приміщень, де проводяться азартні ігри; вмикання та вимикання гральних автоматів, комп'ютерів тощо; надання паролів доступу до азартних ігор [12, с. 124–126];

допоміжні дії персоналу обслуговування – це пошук та залучення клієнтів, розроблення правил проведення азартних ігор, отримання грошей від учасників азартних ігор та перерахування їх на баланс

грального автомату, унесення ставок учасниками азартних ігор, видача грошей (виграшів, призів), прибирання грального закладу, його охорона;

учиття конспіративних заходів з метою приховання грального бізнесу – це оформлення діяльності на декількох приватних підприємців (які фактично є формальними виконавцями, кожен з яких здійснює сам по собі законну підприємницьку діяльність, однак уся їх діяльність у комплексі складає картину організації грального бізнесу, яким керує єдиний організатор); ретельний підбір учасників азартних ігор, персоналу обслуговування; маскуванню входу до грального закладу; прийом лише «перевіраних клієнтів»; приймання ставок лише від «своїх»; організація грального бізнесу під виглядом Інтернет-кафе; переобладнання гральних автоматів; розроблення особливого порядку відвідування закладу, отримання та видачі грошей; використання одиниць часу як аналога грошей; устанавлення обладнання, що дозволяє отримати виграші через Інтернет; організація азартних ігор під виглядом розважальних, спортивних змагань чи Інтернет-послуг; проведення ставок і видання виграшів за допомогою електронного гаманця в Інтернеті; відсутність зовнішньої реклами в місцях розташування гральних закладів; устанавлення засобів відеоспостереження; посилена охорона гральних закладів; маскуванню незаконного походження прибутків від грального бізнесу; устанавлення нічного графіку роботи закладу; переобладнання гральних автоматів та використання одиниць часу як аналога грошей [4, с. 12];

надання посередницьких послуг у занятті гральним бізнесом – це надання Інтернет-клубом послуги доступу до Інтернет-казино, сервер якого, як правило, розташовано за межами України;

учинення шахрайських дій у процесі незаконного надання послуг у занятті гральним бізнесом – це учинене шляхом обману заволодіння чужим майном під час проведення гри (наприклад, під відповідну цифру в рулетці підкладається магніт, і стрілка колеса зупиняється саме на цій цифрі, про що заздалегідь знає винний, бажаючи заволодіти ставкою гравця, або відбувається втручання в роботу автоматичного грального пристрою для того, щоб уникнути чи значно зменшити вірогідність випадіння джек-потів) [13, с. 100].

До осіб злочинців належать організатори азартних ігор, які здійснюють діяльність з метою створення умов для проведення азартних ігор та видачі виграшів (призів) їх учасникам (організатори азартних ігор, відповідно до ст. 1 Закону України «Про заборону грального бізнесу в Україні», – це фізичні та юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які здійснюють діяльність з організації та проведення азартних ігор з метою отримання прибутку [2]); виконавці – особи, які проводять азартні ігри; особи, які виконують розпорядження організаторів азартних ігор – круп'є, касири, продавці, оператори, менеджери гральних залів; особи, які надають доступ до азартних ігор (інші наймані працівники, оскільки законодавче визначення поняття грального бізнесу охоплює діяльність із надання можливості доступу до азартних ігор). Групам у

сфері грального бізнесу притаманні характерні ознаки: наявність незначної кількості осіб (дві-три особи); зв'язок зі сферою послуг (розважальних, торговельних чи Інтернет-послуг); між ними досягнуто попередньої домовленості про обставини грального бізнесу (порядок роботи грального закладу, прийом ставок, видача вирашів, розподіл та передача прибутку, порядок дій у випадку появи представників правоохоронних органів тощо) [8, с. 100], розподіл функцій між співучасниками здебільшого є необхідною умовою функціонування грального бізнесу, оскільки одна особа не завжди може ефективно організувати та проводити азартні ігри або ж надавати можливість доступу до них.

Особа потерпілого – це особа, яка бере участь в азартній грі, але не визнається суб'єктом злочину, передбаченого ст. 203-2 КК України, за умови, що гравець водночас не належить до числа тих, хто займається гральним бізнесом (участь в азартній грі на гроші, речі та інші цінності тягне адміністративну відповідальність за ст. 181 Кодексу України про адміністративні правопорушення) [14].

Після заборони грального бізнесу тенденція розповсюдженості оперативної значимої поведінки суттєво змінилася, а саме:

у приміщеннях колишніх гральних автоматів та казино встановлюється комп'ютерна техніка з метою надання послуг азартної гри через використання спеціального програмного забезпечення, водночас обладнується локальна комп'ютерна мережа з доступом усіх комп'ютерів до одного сервера, що розміщується в приміщенні закладу чи в сусідньому приміщенні, непов'язаному з гральним бізнесом, з кожного комп'ютера за допомогою мережі здійснюється доступ до головного сервера, на якому розміщено програмне забезпечення – симулятори ігрових автоматів, що є точними копіями ігрових автоматів та використовуються в казино або ігрових клубах, оплата за послуги здійснюється в касі закладу;

у приміщеннях колишніх ігрових автоматів та казино встановлюється комп'ютерна техніка з метою надання послуг азартної гри через Інтернет, для чого укладається угода про надання послуг з одним з інтернет-провайдерів, водночас укладається угода про здійснення розповсюдження електронних знаків з агентом однієї з електронних платіжних систем, з метою участі в одному з видів азартних ігор (віртуальному казино або симуляторі ігрових автоматів) кожен гравець уносить кошти в касу, гравець ідентифікується в системі за допомогою пароля, отриманого від касира при внесенні коштів, після отримання грошей від клієнта касир або уповноважена особа особисто, без участі клієнта, з використанням програмного забезпечення на комп'ютері, установленому в касі, віртуалізує отримані кошти в електронні знаки та закріплює за кожним користувачем за допомогою пароля доступ до особистого кабінету (віртуальний рахунок) платіжної системи з відповідним балансом унесених коштів [4, с. 15–16];

організуюються підпільні казино, для чого встановлюються столи для карткової гри «покер»; відводиться добре захищене приміщення для обміну грошей на ігрові фішки та навпаки (каса); підбирається персонал (касир, охорона, офіціанти, круп'є (дилер), адміністратор та ін.); ведеться відео- та аудіоспостереження за гравцями та персоналом клубу в усіх без виключення приміщеннях (навіть з використанням прихованої техніки);

організується проведення державних лотерей – масової гри, незалежно від її назви, умовами проведення якої передбачається розіграш призового (виграшного) фонду між її гравцями й перемога в якій має випадковий характер, територія проведення (розповсюдження) якої поширюється за межі однієї будівлі (споруди), незалежно від способу прийняття грошей за участь у такій грі. Злочинці маскують гральний бізнес під виглядом проведення державних лотерей, хоча порушують установлені законом умови їх проведення [15].

Суб'єкти, які становлять оперативний інтерес – особи, які організують і вчинюють злочин; потерпілі; службові особи, які сприяють учиненню злочину; особи, які можуть надати інформацію, що становить оперативний інтерес (як гласним, так і негласним шляхом).

Об'єкти, що становлять оперативний інтерес:

гральне обладнання – будь-яке спеціалізоване обладнання або пристрій (механічний, електричний, електронний), призначений для проведення азартних ігор (гральний автомат, у тому числі гральний автомат типу рулетки, гральний стіл, гральний стіл з кільцем рулетки тощо) [16]; термінал електронного (віртуального) казино; комп'ютерні стимулятори та супутнє обладнання (комп'ютерна клавіатура, мишка, монітор, кабелі електроживлення, підставки для ігрових автоматів, модем, флеш-накопичувачі), фішки для гри в покер; гральні карти; столи для гри в покер; ключі до гральних автоматів; термінали для прийому платежів; програмне забезпечення азартних ігор;

кошти; електронні гроші, що формуються шляхом прийому касиром готівки. Надалі створюється електронний гаманець, клієнту надається логін з паролем для можливості участі в азартних іграх;

документи про право власності на приміщення, у якому проводяться азартні ігри; договори про оренду, суборенду приміщення, де організовано проведення азартних ігор; документи про право власності на гральне обладнання (договори про оренду, суборенду, відповідального зберігання, купівлі-продажу, акти приймання-передачі обладнання тощо); технічна документація на гральне обладнання (сертифікат відповідності відеоатракціонів, їх технічні характеристики, інструкції з експлуатації); документи на право заняття підприємницькою діяльністю (свідоцтва про державну реєстрацію фізичної особи-підприємця, свідоцтво про сплату єдиного податку, довідки про взяття на облік платника податків тощо); бухгалтерські документи (про суми зроблених ставок, розміри виграшів, розміри отриманих доходів, у тому числі записи «чорнкової» бухгалтерії – зошити приймання-передачі готівки тощо, книга (блокнот), де фіксуються

логіні та паролі доступу до ігрових ресурсів, що потім надаються відвідувачам закладу); документи, які мають значення для розкриття злочину (записи адміністраторів, журнали передачі зміни, графік робочого часу, прайс-лист з іграми букмекерської контори, статут громадської організації, що займається спортивними іграми, правила гри тощо) [4, с. 26]; лотерейні білети (документ установленої умовами проведення лотереї форми, виготовлений відповідно до вимог законодавства, наявність якого засвідчує внесення гравцем лотереї ставки і надає право одержати приз відповідно до умов проведення лотереї); білет державної лотереї; розрахункова книжка;

комп'ютерна інформація, що здебільшого зберігається в гральних автоматах та електронно-обчислювальних машинах, що функціонують як комп'ютерні стимулятори, електронне (віртуальне) казино тощо (комп'ютерна інформація може засвідчити наявність програмного забезпечення для проведення азартних ігор; час та розмір унесених коштів; час та розмір отриманих виграшів; ліцензійність програмного забезпечення; окремі відомості про особу злочинця тощо);

приміщення, у яких розташовано гральні заклади та їх обладнання (касові апарати, мобільні телефони, модеми, маршрутизатори, блоки безперебійного живлення, принтери, пристрої відеоспостереження).

Таким чином, нами визначено оперативно-розшукову характеристику злочинів, пов'язаних із заняттям гральним бізнесом, розглянуто її головні елементи й особливості використання в діяльності оперативних підрозділів ДСБЕЗ МВС України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства про заборону грального бізнесу в Україні : Закон України від 22 груд. 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Про заборону грального бізнесу в Україні : Закон України від 15 трав. 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
3. Про міліцію : Закон України від 20 груд. 1990 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 4. – Ст. 20.
4. Чернявський С. С. Виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з наданням послуг у сфері грального бізнесу : метод. рек. / [Чернявський С. С., Татаров О. Ю., Алексійчук М. М. та ін.]. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – 45 с.
5. Савченко А. В. Кримінально-правова кваліфікація незаконних азартних ігор / А. В. Савченко // Адвокат. – № 1 (112). – 2010. – С. 41.
6. Дорогих В. М. Адміністративно-правове регулювання грального бізнесу в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Дорогих Владилен Миколайович. – К., 2003. – 197 с.

7. Топорецька З. М. Спосіб підготовки, вчинення та приховування злочину як структурний елемент криміналістичної характеристики злочинів у сфері грального бізнесу / З. М. Топорецька // Адвокат. – 2011. – № 9 (132). – С. 44–48.

8. Вознюк А. А. Характеристика осіб, які вчиняють злочини, пов'язані із зайняттям гральним бізнесом / А. А. Вознюк, Р. О. Пиняга // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 4 (59). – Ч. 1. – С. 96–102.

9. Федько Ю. А. Виявлення кримінальних правопорушень, пов'язаних з організацією та проведенням державних лотерей : метод. рек. / [Федько Ю. А., Сидоров О. А., Вакуленко О. Ф. та ін.]. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – 51 с.

10. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.

11. Топчій В. В. Виявлення, документування та розслідування злочинів, пов'язаних з наданням послуг грального бізнесу : метод. рек. / [Топчій В. В., Савченко А. В., Татаров О. Ю. та ін.]. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2011. – 36 с.

12. Пиняга Р. О. Структура способу вчинення злочину, передбаченого ст. 203-2 КК України / Р. О. Пиняга // Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П. П. Михайленка) : матеріали III наук.-теорет. конф. (Київ, 7 груд. 2012 р.) / [ред. кол. : В. В. Коваленко (голова), В. В. Черней, С. М. Бодюл та ін.]. – К. : Вид-во Європейського ун-ту, 2012. – С. 124–126.

13. Петричко Н. О. Незаконні азартні ігри: кримінально-правове та кримінологічне дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Петричко Надія Осипівна. – К., 2010. – 258 с.

14. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. – Додаток u1072 \u1076 до № 51. – Ст. 1122.

15. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з випуску та проведення лотерей і Порядку контролю за додержанням Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з випуску та проведення лотерей : наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва Міністерства фінансів України від 12 груд. 2002 р. № 128/1037.

16. Про затвердження Ліцензійних умов провадження організації діяльності з проведення азартних ігор : наказ Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва Міністерства фінансів України від 18 квіт. 2006 р. № 40/374.